

İspaniya krallığı, Ekstramadura Universitetində “Methodology of the investigation and phases of an integral project of documentation and study on Rock Art with special attention to Bronze Age period” adlı təcrübəkeçmə haqqında hesabat

Qayaüstü təsvirlərin öyrənilməsi üzrə qısamüddətli təcrübəkeçmə Ekstramadura Universitetinin Fəlsəfə və ədəbiyyat fakültəsinin professoru Jose Julio Garcia Arranzın rəhbərliyi ilə həyata keçirilmişdir.

Tərtib olunmuş plana əsasən 13-22 noyabr tarixlərində Ekstramadura Universitetində İberiya yarımadasının arxeologiyası və qayaüstü incəsənətinə aid ədəbiyyatla, ərazinin qayaüstü təsvirlərinin qrafik və foto arxivləri ilə tanışlıq baş tutdu. Ərazinin qayaüstü incəsənəti ilə qiyabi tanışlıqdan sonra yaxınlıqdakı petroqlif abidələri ilə tanışlıq məqsədilə arxeoloji abidələrə səfərlər təşkil olundu. İberiya yarımadasının ən mühüm açıq hava petroqlif abidəsi olan Sieqa Verde qoruğu və Los Barruecos arxeoloji abidəsinə səfərlər zamanı arxeoloji abidələrin müəyyən edilməsi, qazıntılar vasitəsilə öyrənilməsi, qazıntıdan sonrakı mərhələdə konservasiyası, qayaüstü təsvirlərlə müşaiyət olunan arxeoloji abidələrin xüsusiyyətləri, qayaüstü təsvirlərin konservasiya və restavrasiyası və s. aspektlər əyani olaraq təqdim edildi.

16-17 noyabr 2017-ci il tarixlərində Triqueros şəhərində məqsədi qayaüstü incəsənət abidələrinin öyrənilməsi, mühafizəsi və menecmenti sahəsində yenilikləri müzakirə etmək və təcrübə mübadiləsi həyata keçirmək olan “II Triqueros Mədəni İrs günləri” konqresi keçirilmişdir. 17 noyabr tarixində konqresdə “Qobustan Milli parkının qayaüstü incəsənəti” adlı təqdimatla çıxış etmişəm.

Bundan başqa Ekstramadura Universitetinin əməkdaşı Angel Marra Recuero qayaüstü təsvirlərin 3D modellərinin hazırlanması sahəsində apardığı tədqiqatlarla bağlı təqdimatında 3D modellərin hazırlanmasında istifadə edilən fotoqrammetriya

metodunun qayaüstü təsvirlərə tətbiqindən və qayaüstü təsvirlərin 3D modellərinin hazırlanması zamanı mümkün xətalərin aradan qaldırılması yollarından bəhs etmişdir. Çox nazik və dayaz xəttlərlə çəkilmiş petroqliflərin sənədləşdirilməsində gecə süni işıq vasitəsilə çəkilmiş fotolardan 3D modellərin hazırlanmasını nəzərdə tutan “Night Photogrammetry” (gecə fotoqrammetriyası) metodunun üstünlüklərindən danışılmışdır.

Arxeoloq, IFRAO-nun (International Federation of Rock Art Organizations) prezidenti Hipolito Giraldo Collado qayaüstü incəsənətin digər növü olan boya ilə çəkilmiş təsvirlərin sənədləşdirilməsi metodlarından bəhs etmiş, Merida şəhəri yaxınlığında yerləşən qayaüstü incəsənət abidəsinə səfər zamanı, çöl şəraitində “DStretch” komputer programından istifadəni əyani şəkildə nümayiş etdirmişdir.

Plana əsasən təcrübəkeçmənin növbəti mərhələləri, real şəraitdə, fərqli təcrübələrin öyrənilməsi məqsədilə İspaniyanın Qalisiya əyalətində yerləşən Kampo Lameiro, Portuqaliyanın Foz Koa arxeoloji qoruqlarında və Maçao arxeoloji tədqiqat mərkəzində davam etdirildi.

23-28 noyabr tarixlərində Kampo Lameiro qoruğunun direktoru və Qalisiya qayaüstü incəsənətinin tədqiqatçısı Jose Manuel Rey Garcianın müşaiyəti ilə Qalisiya bölgəsinin arxeologiyası və qayaüstü təsvirlərilə tanışlıq səfərləri təşkil olunmuşdur. Atlantik qayaüstü incəsənəti ənənəsinə aid edilən Qalisiya qayaüstü incəsənəti tematik baxımdan Qobustan qayaüstü incəsənətindən fərqlənsə də, mahiyyət etibarını ilə Avropanın digər açıq hava petroqlifləri kimi Qobustanla ümumi oxşar xüsusiyyətlərə malikdir. Kampo Lameiro qoruğunda aparılan elmi tədqiqat işləri, abidələrin qorunma və mühafizəsi, turizmin idarə olunması kimi məsələlərlə yanaşı qayaüstü təsvirlərin konservasiyasında ən kəskin problemlərdən olan mamır və şibyələrlə effektiv mübarizə üsulları da nəzərdən keçirilmişdir.

Təcrübəkeçmənin növbəti mərhələsində, 29 noyabr – 3 dekabr tarixlərində Portuqaliyanın Foz Koa arxeoloji parkında aparılan tədqiqatlarla tanışlıq mümkün

olmuşdur. Tədqiqatçı Mario Reis Foz Koa qayaüstü incəsənətinin öyrənilməsində istifadə edilən metodlar haqqında məlumat vermiş, qayaüstü təsvirlərin çöl axtarışı, coğrafi məlumat sistemi (GIS) vasitəsilə arxivləşdirilməsi, GPS məlumatlarından istifadə, fotofiksasiya və sənədləşdirilmə metodlarını nümayiş etdirmişdir. Bundan başqa Foz Koa muzeyinin turizmin idarə olunması, ziyarətçi axını və konservasiya məsələlərinin tənzimlənməsi, müxtəlif yaş qrupları üçün xüsusişdirilmiş ekskursiya və turların təşkili təcrübəsi mənimsənilmişdir.

4-11 dekabr tarixlərində Maçao arxeoloji tədqiqat mərkəzində qayaüstü təsvirlərin öyrənilməsinin laboratoriya mərhələsində tətbiq olunan metodlarla tanışlıq baş tutmuşdur. Mərkəzdə qayaüstü təsvirlərin eskizinin çıxarılması üçün istifadə edilən rəqəmsal metodlar nümayiş etdirilmişdir. 3D modellərin hazırlanması üçün istifadə edilən müxtəlif komputer proqramları ilə iş, 3D modellər üzərində rəqəmsal manipulyasiyalar vasitəsilə petroqliflərin vizual görüntüsünün optimallaşdırılması, eskizlərin çıxarılması, qayaüstü təsvirlərin rəqəmsal məlumat bazasının yaradılması və kataloqlaşdırılması metodları mənimsənilmişdir.

Rəhman Abdullayev